

na« da nije nešto spomenički dokumentirala i perspektivno inagurirala.

»Ona je nastojala« — pravo veli uvodničar na prijeloju pročelnoga omota — »povodom ovoga sveca zabilježiti jedno teško sjećanje popraćeno još većim nadanjem; željela je raskriljiti sliku života kako umire i vjeruje u sebe.« Takve su knjige žreći našeg poistovjećivanja.

Bonaventura Duda

JOSIP WEISSGERBER, Osnovni zakon svemira, Biblioteka Obnovljenog života 3, Zagreb 1972.

Teza je ove knjige da je osnovni zakon svemira ljubav. Ljubav nije samo zakon čovječjeg srca, ona je »utkana u svaki drhtaj svemira«. Ljubav je osnovni zakon objavljene religije, Božjeg kraljevstva, kršćanstva, ona je i osnovni zakon upisan u »sva tkiva svemira i prirode«. I »ako mu se oglušimo, ne samo da svome životu oduzimamo konačnu vrijednost nego ne spadamo više u ovaj svemir, ni u carstvo živih bića«. Bez ljubavi sav naš napor i naša dostignuća u znanosti i tehnici vode nas u smrt i ništavilo, jer svemir bez ljubavi najveći je besmisao. Pisac želi da se »duboko i životno uvjerimo kako zakon prolaznosti nije osnovni zakon svemira nego jedan drugi... koji mora postati zakon našeg života: a to je zakon ljubavi, zakon Srca Isusova« koji je alfa i omega svega stvorenog.

Pisac nastoji pokazati i dokazati na temelju znanosti i vjere kako se »kozogeneza nastavlja u biogenezi, osvješćuje se u noogenezi, završava u Kristogenezi«. To je rječnik velikog znanstvenjaka i dubokog vjernika o. Teilharda de Chardin, »velikog graditelja mostova između znanosti i vjere«. O. Weissgerber se njegovim mislima nadahnjuje, nastoji ih produbiti i ispravno interpretirati. On mu je uzor, pretkazatelj i vodič na putu.

Autor analizira grčku teološku i filozofsku misao i otkriva da su grčki filozofi napipali već taj osnovni zakon i izrazili ga u najboljim svojim predstavnicima: u Empedoklu koji tvrdi da samo ljubav gradi i usređuje, a mržnja razara; u Aristotelu koji promatra prvog nepokrenutog

pokretača koji pokreće svijet kao »predmet ljubavi«; i najviše u Platonu koji u svom Simpozionu stavlja u usta Sokrata riječi o snazi i veličini ljubavi, koja preko Erosa vodi do vječne božanske Ljepote »ako se kome posreći da je dostigne«.

U našoj žalosnoj povijesti, nastavlja pisac, bilo je nekoliko ostvarenja koja su bar u nekom pogledu uspjela otvoriti se dahu zajedništva kao pax romana, pax sinica, pax otomanica. Ali i ona su umirala »od zatvorenosti, od vertikalnih i od horizontalnih diskriminacija, od totalitarne uprave privilegiranih staleža«, jer nisu znali »utkati zakon ljubavi« u svoje strukture.

Astrofizika i atomska fizika otkrivaju kako kozmogenezu nije izgradila neka sila »koja se vrti oko sebe kao opasan sterilni vir, nego ljubav koja se daje, koja se otvara i navješćuje uvijek više i više strukture«. I biogeneza otkriva taj osnovni zakon koji je utkao u biosferu ne »Dr Slučaj«, nego Graditelj, Stvoritelj, Bog. Da »dođe do evolucije na više i nabolje, mora neki inženjer u gene upisati novi suvisli plan, da organizam bude sposoban za život«.

Konačno dolazimo do nuogeneze, antropogeneze, do čovjeka, tog tajanstvenog bića u kome ovaj osnovni zakon svemira postaje divna četveroglasna melodija, splet četiriju cvjetova u prkosnoj vertikali poredanoj, sve ljepše i ljepše u težnji za Bogom, koji je najvažniji elemenat čovjekova postojanja, kako to otkriva znanost, a to su: sexus, eros, caritas i agape.

Sexus u čovjeku je najniži odraz ljubavi, ali i to je velika svetinja. Nažalost, danas se tolikim mislima, riječima, djelima obeščasćuje u »izivljavanje u osamljenosti bez dvojnosti, u izivljavanje u dvojnosti koja isključuje trojnost plodnosti, u izivljavanje bez vjernosti i trajnosti u jedinstvu« što je sve »puki egoizam i stagnacija mjesto svetog misterija, mjesto velikog zakona ljubavi koji je jedini sagradio svemir i pripravio sve radosti ovog i budućeg života«.

Eros je značajka ljudske ljubavi, roditeljske, rodbinske, prijateljske... posebno zaručničke koja nas »oslobađa mrzovoljnosti, puni nas prijaznošću, čini da se sastajemo na sastanke, vođa je svetkovinama, igra ma i žrtvama; donosi krotkost, od-

nosi divljinu ...«. Istinska erotika diže nas nad seksualnost i preobražuje je, pokreće umjetnička stvaranja i velika djela, ako nije zamračena i preplavljena seksualnošću, kad žena postaje zavodnicom umjesto da bude inspiracija (Beatrice), pomoćnica i spasiteljica čovjeku.

Sexus i eros su dominantno tjelesni, caritas i agape su dominantno duhovni. Ipak i caritas i agape su inkarnirani, a sexus i eros u čovjeku su oduhovljeni i nose u sebi kao sakramentalni znak duhovnu ljubav, težnju duha. Čovjek putuje »iz golemih prostora kozmosa k sebi: iz ograničenih prostora materijalnog kozmosa u bezgranične, nezasićene dimenzije svoje svijesti, koja hoće Apsolutno«. Sve ga poziva na ljubav: »flora mu govori o idealizmu cjeline, fauna o realizmu teme ljubavi, čovjek dodaje svoju specifičnu gravitaciju subjektivnim dubinama«.

Razmatranje o karitativnoj ljubavi otkriva tajnu Božje i naše sreće koja se sastoji u »davanju«, u čemu i jest naše blaženstvo koje će nam biti istom otkriveno u potpunosti u nebu. Pisac nam daje dragocjene refleksije na ovu temu.

Konačno, najviši i najdragocjeniji svijet-agape: »Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, svom svom dušom svojom i svom mišlju svojom«, što je »vapaj naših dubina za apsolutnom ljepotom«. Agape je »jedina melodija, jedina poezija našeg života koja će trajati bez kraja i ispuniti beskraj naše duše«.

Čovjek je himan ljubavi, ali tu ljubav treba razbuditi. Bez sunca nema proljeća. Na više stranica (156—166) pisac daje zgusnutu pouku roditeljima za odgoj djece u prvim danima života koja su najodsudnija za ljudski život.

Zatim pisac uspostavlja dijalog s pozitivistima i marksistima, znanstvenjacima i matematičarima, dijalog veoma plodan i konkretan koji se odnosi na moderne znanstvene probleme o kozmosu i materiji. Danas se pojavljuju razne kozmogeneze na temelju prirodnih nauka, ali, nažalost, bez kozmologije, tj. bez filozofije o materiji, gdje se filozofira bez filozofije, i »astronomi, zašavši u kozmologiju, postaju ponovno iza dugih stoljeća astrolozi u pejorativnom smislu« (230). Kozmička materija nije autodinamična, niti struk-

tuira sam sebe. Gibanje i forme dolaze izvana i materijalni svijet ne može biti neograničen ni prostorno ni vremenski«. Neograničen je samo Bog i otvorenost naše svijesti za Njega« (214 i 226).

Završava pisac omiljelom tezom Pavlovom koju je T. de Chardin izrazio modernim znanstvenim terminima: »Konačni svemir« imat će i već ima Krista kao centar, kozmos će biti »pokristovljen«. Uz fizičko i mistično tijelo Krist će imati i kozmičko tijelo: ne u metaforičkom, nego u stvarnom smislu. Sva atmosfera i po njoj geosfera i kozmos — sve će ući u točku Omega. Crkva je poznava da to ostvari. U tome je njena zavodljivja snaga, ostvarenje Kraljevstva Božjega, kome je osnovni zakon: Ljubav, koja jedina gradi i grije nas i čitav svemir.

Tako nas pisac vodi od monobloka — primitivnog atoma — do Kristobloka, od alfe do omega, od kozmogeneze i biogeneze do noogeneze i Kristogeneze, da nam otkrije tajnu Ljubavi koja je i nas sposobna pretvoriti u srca puna energije, koja nas je jedina kadra osposobiti da zavladamo svemirom i postanemo kozmički »bez kapsula i bez strepnje za svoje smrtno živote«. »Tko izda ljubav, bit će bačen u 'tamu skrajnju', u svemir bez ljubavi« (240).

Pisac nam otkriva svoju bogatu erudiciju, pozna dobro suvremene znanstvene probleme iz područja kozmologije, biologije i psihologije i pristupa im dubinom psihologa, filozofa i teologa. Stil mu je dosta lagan, ne zamara i s lakoćom se čitaju i teže stranice. Knjiga će dobro doći našoj intelektualnoj omladini koja dobro pozna suvremena znanstvena strujanja i dostignuća tehnike i znanosti, ali uza sve to ostaje razoračarana, hladna i nemirna i traži nesvjesno odgovor na zadnja pitanja i smisao svemira i svojih sudbina. Pisac posebno vraća pažnju na obiteljski problem. »Dvojnost naših obitelji klima se, a trojnost plodnosti u djeci sve je ugroženija«. Nas nestaje. I to nas mora boljeti. Stoga nastoji svojom knjigom svratiti pogled svijui na osnovni zakon svemira i posebno obiteljske svetinje, a to je ljubav. Bez nje se obitelji gase i postaju besmisao. Samo u ljubavi postaju plodne, izvor života i obnove društva i naroda.

Ova poglavlja samo su »odskočna daska« za daljnje produblјivanje ove nadasve suvremene teme.

C. Tomić

JURAJ GUSIĆ, S Isusom na Golgotu, Zbirka križnih putova, Zagreb 1972. Iza male zbirke križnih putova dra Mije Skvorca: »Na križnom putu križnih putova, što znači da za tu pobožnost naš narod pokazuje veliko zanimanje. Izdavač je htio vjericima pomoći da im ova pobožnost bude što bogatija i katolički što šira. Na prvom mjestu nalazimo »Biblijski križni put« koji je održan 1968. god. u Koloseumu na Veliki petak, uz sudjelovanje pape Pavla VI. Razmatranja pojedinih postaja osvijetljena su biblijskim tekstovima, da nam i ova pobožnost bude biblijska pobožnost i pomogne nam u razumijevanju Božjeg spasiteljskog nauma, nauma božanske Ljubavi.

»Križni put Crkve« od isusovca J. Galota omogućuje nam shvatiti taj Crkve, njene patnje, padove, slabosti, ali i njene pobjede, njenu snagu i moć, jer njen križni put poistovjećuje se s Kristovim križnim putom. Od istog je autora i »Marijanski križni put«. I Marija je prošla s Kristom svoj križni put i pomaže nam da i mi u svojim poniženjima i bolima uzmognemo izgovoriti njezin i naš »Neka bude« i u patnjama Kristovim otkriti veličinu i dubinu njegove ljubavi. »Socijalni križni put« J. Gonsettea želi nam pomoći da prepoznamo Krista koji nastavlja nositi svoj križ u našoj braći i sestrama, u patnjama i bolima njegove Crkve, u čovjeku patniku, i da mu tako pomognemo.

Četiri križna puta M. Boriesa uvođe nas u sakramentalni život Crkve: »Križ i moje krštenje« želi nam pomoći da živimo tajnu svoga krštenja; »Križ i Euharistija« pomaže nam da shvatimo kako tajna Euharistije mora postati središte i smisao našega života; »Križ i ispovijed« želi nam pomoći u shvaćanju tajne grijeha, »grijeha svijeta«, koji se tako često ponavlja u našem životu, i veličinu Kristove žrtve koja nam donosi milost oprostjenja; »Križ i ženidba« pomoći će bračnim drugovima da shvate tajnu svoje bračne ljubavi koja

se kroz patnje pročišćuje i učvršćuje. U ovu grupu spada i »Svećenički križni put« R. Golla. U danima slabljenja smisla i veličine svećeništva taj križni put omogućuje svećenicima da shvate i prihvate u ljubavi život za Gospodina, često praćen, kao i Kristov »samilosnim podsmjehivanjem, zlobnim dobacivanjem«, ali to je život koji donosi pobjedu i spasenje.

Zbirka završava dvama kratkim križnim putovima od kojih se posebno preporučaju kratka a tako snažna i prodorna razmatranja P. Liperta.

Zbirka je korisna i dragocjena i pomaže nam da pobožnost križnog puta povećamo sa svojim dužnostima i problemima, da nam ona postane životna pobožnost, i da ostvarimo u životu Gospodnju riječ: »Ako tko želi biti moj učenik, neka uzme križ svoj na svoja ramena svaki dan i neka pođe za mnom.«

C. Tomić

PAUL CLAUDEL, Razdioba podneva. Adaptacija i prijevod Petar Selem i Jaša Bradičić, izdalo Hrv. književno društvo sv. Ćirila i Metodaa, Zagreb 1972, kao 3. knjigu u svome nizu »Džepna knjiga«.

Dok smo u »Navještenju« (vidi Bogoslovska smotra br. 4/1971, str. 478) doživjeli u Claudelu predstavnik novije kršćanske drame na tematici srednjovjekovne mistike, u »Razdiobi podneva« (Partage de midi) doživljavamo Claudela čovjeka i dozrijevanje njegove osobnosti. Drama se zbiva između podneva i ponoći, ljubavi i smrti. Podne simbolizira sredinu ljudskog života kada — na temelju stečenog životnog iskustva — bacamo pogled unatrag i unaprijed, i prema potrebi revidiramo svoja gledišta. Ljubav prema sebi, bližnjemu i Bogu dozrijeva kroz čitavu dramu da bi nakraju doživjela potpunu integraciju.

Glavni lik drame Mesa, upoznaje svoju fatalnu ženu Ysé putujući brodom u Kinu. Ona zbog njega napušta svog muža De Ciza, a kasnije i Mesu zbog Amalrica, da bi se na kraju vratila Mesi da s njim umre.

MESA — u kome je autor dobrim dijelom prikazao sebe — želio se po-